

जाहिरातीचे दर.
सालील पस्यावर चौकशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४.
(टपाल हंशिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख १७, जून १९३६.

अंक २५

विम्याचें काम सुरू झालें !!! अपूर्व सवलती, माफक हप्ते !!!

दिगुड-वुडल अँशुअरन्स कं. लि.

हेड ऑफिस—कुपवाड, जिल्हा सातारा.

(पोस्ट-मिरज मिशन हॉस्पिटल)

चेअरमन्

डॉ. व्ही. जी. वैशंपायन, M. L. C., सोलापूर.

बोर्ड ऑफ अँडव्हायसर्स

(१) श्री. आण्णासाहेब चिरमुले,

रि. म्या. डा., वेस्टर्न इ. इ. कं., सातारा.

(२) श्री. तात्यासाहेब केळकर,

संचालक, 'केसरी' व 'मराठा', पुणे.

(३) रा. व. बी. के. जोशी,

दिवाण, संस्थान मिरज (सीनियर)

रेफरी, मेडिकल बोर्ड

डॉ. आर. एच. भडकमकर,

M. A., M. D., पुणे.

लीगल अँडव्हायसर

सरदार व्ही. व्ही. कुर्लेकर,

M. A., LL. B., मिरज.

कन्सल्टिंग अँक्चुअरी

श्री. जी. एस्. मराठे,

M. A., A. I. A., पुणे.

महाराष्ट्र, मध्यप्रांत, कर्नाटक, गुजराथ वगैरे भागांत
प्रमुख गांधी प्रामाणिक, हुषार मेहनती एजंट्स नेमणें आहेत.

कमिशन वगैरेबाबत हेड ऑफिसकडे आतांच लिहा !

कुपवाड, जिल्हा सातारा
पोस्ट-मिरज मिशन हॉस्पिटल. }

बी. व्ही. मराठे, B. A., LL. B.,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

विविध माहिती

मोटारीबाबत गुन्हे

ग्रेट ब्रिटनमध्ये १९३५ साली मोटारीबाबत ५,१८,२४० गुन्हे घडले व अपराध्यांकडून वसूल केलेल्या दंडाची रकम ५० लक्ष रुपये भरली. फाजील वेगाने मोटार हांकण्याबद्दल १९३४ साली ५० हजार लोकांस शिक्षा झाली होती; गेल्या वर्षी सुमारे सव्वा लाख लोकांना त्याबद्दल शासन मिळाले.

हिंदुस्थानाचे नकाशे करण्यांत विरंगाई

संबंद हिंदुस्थानाचे, दर इंचास एक मैल ह्या प्रमाणावर नकाशे तयार करण्याचे काम १९०५ साली सुरू झाले ते १९३० साली पुरे होईल, अशी त्यावेळी अपेक्षा होती. सध्याच्या वेगाने हे काम १९५० चे पूर्वी संपण्याचा रंग दिसत नाही.

धुळे येथील कॉटन मार्केट

यंदाचे वर्षी ह्या मार्केटमध्ये कपाशीच्या ६० हजार गाड्या उतरल्या.

सारावाक येथील तेलाच्या खाणी

सिंगापूर येथील आरमारी ठाण्यास सारावाक ह्या ब्रिटिश प्रदेशांतील खाणीतून तेलाचा पुरवठा होतो. ह्या खाणी दहा वर्षांत कोरड्या पडतील, अशी भीति आहे व म्हणून नवीन खाणींचा शोध चालू आहे.

आयर्लंडचे राष्ट्रीय कर्ज

आयर्लंड स्वतंत्र झाले, तेव्हा त्यास राष्ट्रीय कर्ज मुळीच नव्हते, ते आता सुमारे ७५ कोटी रुपये झाले आहे.

कर्ज फेडीचे हते अमेरिकेस मिळत नाहीत

अमेरिकेस अनेक युरोपियन राष्ट्रांचे युद्धकर्जाबाबतचे देणे आहे. परंतु त्याचे हते भरणे बहुतेकांनी बंद केले आहेत. चालू वर्षांत फिन्लंड शिवाय दुसरे कोणतेही राष्ट्र अमेरिकेस हसा देणार नाही असे प्रसिद्ध झाले आहे.

मालाच्या वृत्तपत्रांय जाहिरातींचा खर्च

विशिष्ट छाप असलेल्या मालाच्या वर्तमानपत्रांत प्रसिद्ध होणाऱ्या जाहिरातींवर गेल्या वर्षी ग्रेट ब्रिटनमध्ये सुमारे ४५ कोटी रुपये खर्च झाले, असा अंदाज करण्यांत आला आहे.

बाजार पेठांची पहाणी

जर्मनीच्या मध्यवर्ती बँकेचे गव्हर्नर, डॉ. शाख्ट, हे युरोपांतल्या लहानसहान देशांत विमान मार्गाने हिंडून आपल्या देशाच्या व्यापारवृद्धिास वाव मिळवण्याची खटपट करीत आहेत.

पंधरा लाखांची नवी इमारत

सरकारच्या कचेऱ्यांसाठी मध्यवर्ती इमारत मुंबईमध्ये बांधण्यांत यावयाची आहे, त्याप्रीत्यर्थ टेंडरें मागविण्यांत आली आहेत. एकूण कामाची अंदाजी किंमत पंधरा लक्ष रुपये भरेल. प्रत्येक टेंडराबरोबर पंधरा हजार रुपये इतकी रकम बयाणा म्हणून भरावी लागेल.

बेकार युरोपियनांस सहाय

हिंदुस्थानांतील युरोपियनांमध्येहि बेकारी ढोकाऊं लागली आहे. अर्थात, त्यांच्या दृष्टीने सोडस्कर काम न मिळणे, असाच ह्या बेकारीचा अर्थ केला पाहिजे. १९२२ सालापासून आतापर्यंत १८५ युरोपियनांस हिंदुस्थानांतून परत इंग्लंडकडे जाण्यासाठी युरोपियन बेकार सहायक कमिटीने मदत केली.

मुंबई शहरांत लागलेल्या आगी

मुंबई शहरामध्ये १९३५-३६ साली एकूण २९८ आगी लागल्या व त्यामुळे सुमारे चार कोटी रुपये किंमतीच्या मालमत्तेवर आपत्ति आली. त्यांत एकूण ८,८६,४५९ रुपये नुकसान झाले, त्यापैकी फक्त ६६,३०९ रुपयांच्या मालमत्तेचा विमा उतरलेला नव्हता.

सिंध प्रांताचे अंदाजपत्रक

सिंध प्रांताचे अंदाजपत्रक ह्या सालापासून स्वतंत्र करण्यांत यावयाचे असून, त्यांत येणारी एक कोटीची तूट हिंदुस्थान सरकार सोसणार आहे. सिंध प्रांतावर ३० कोटी, ३८ लक्ष रुपये कर्जाचा बोजा आहे. ही रकम त्या प्रांताच्या वार्षिक उत्पन्नाच्या अठरा पट भरते. पांच-शेष्टांश कर्ज सक्कर धरणाबाबतचे आहे. एकूण कर्जाचे पायी ह्या प्रांताचे दरवर्षी १ कोटी ४६ लक्ष रुपये सर्ची पडणार आहेत.

सुएझचा कालवा बंद करता येणार नाही

अंबिसिनियामधील युद्धाचे वेळी सुएझच्या कालव्याची नाकेबंदी करून इटलीस शह देण्याबद्दलच्या सूचना पुढे आल्या होत्या. सुएझ कालवा पक्षातात असून त्यांत सर्वांस प्रवेश सुळा आहे, असे कालवा कंपनीच्या अध्यक्षानी तिच्या वार्षिक सभेमध्ये अलीकडे स्पष्ट जाहीर केले आहे. एखाद्या देशाने इतरांस बंदी करण्याचा प्रयत्न केल्यास ते गैरकायदा होईल, असे त्यांचे म्हणणे आहे.

अमेरिकेला कर्जफेडीचे हते केव्हां मिळणार ?

युरोपांतील बहुतेक सर्व देशांनी अमेरिकेचे कर्ज काढलेले असून परतफेड करण्याचे मात्र ते पुढे ढकलत आहेत. ग्रेट ब्रिटनने अमेरिकेचे सुमारे २५० कोटी रुपये देणे आहे. अमेरिका तडजोड करण्यास तयार आहे, परंतु त्या संबंधांतली बोलणी यशस्वी होण्यास अजून परिस्थिति अनुकूल नाही, असे ग्रेट ब्रिटनने अमेरिकेस कळविले आहे.

व्हाइटवे लेडलॉ आणि कं.

व्हाइटवे लेडलॉ आणि कंपनी, लि० ह्या सुप्रसिद्ध मंडळीने आपल्या प्रेफरन्स भागांवर १९३२ पासून डिव्हिडंड दिलेले नाही. ऑर्डिनरी भागांवर तर १९३० सालापासून डिव्हिडंड नाही. मंडळीच्या पुनर्घटनेबद्दल डायरेक्टरांचा विचार चालू आहे.

महाराष्ट्र स्वदेशी संघ

महाराष्ट्र स्वदेशी संघाची वार्षिक सभा गेल्या रविवारी भरली. तीमध्ये गेल्या सालच्या कामाचा अहवाल व हिशेब मंजूर झाले आणि चालू वर्षासाठी अधिकारी व कार्यकारी मंडळ ह्यांची निवड करण्यांत आली. संघाचे काम लहान प्रमाणावर आणि धीमे धीमे परंतु चिकाटीने चालले आहे. ज्यास्त जोराने व विस्तृत रीतीने प्रचारकार्य होण्यास जनतेचे सहाय मिळणे अगत्याचे आहे.

कुड्यांसाठी पिण्याच्या पाण्याची सोय

ब्रिटिश रेल्वेजवरील प्रवाशांच्या कुड्यांसाठी प्रत्येक स्टेशनवर पिण्याच्या पाण्याची सोय यंदापासून करण्यांत यावयाची आहे. हिंदुस्थानांत माणसांनाच पाणी मिळण्याची पंचाईत आहे.

मुंबई बंदरांतून सोन्याची साप्ताहिक निर्गत

रुपये किंमत

ता. ६ जून रोजी पुरा झालेला आठवडा ६६,५०,९३९

ता. १३ जून रोजी पुरा झालेला आठवडा ९८,७२,९७६

ता. २१ सप्टेंबर १९३१ ते १३ जून

१९३६ अखेर २,७३,१२,४८,३६४

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	२९६	५ रक मंडळीचे स्कूल ऑफ कॉमर्स	
२ ग्रामसुधारणेचा पॅलेस्टाइन-मधला उद्योग ...	२९७	५ आयुर्विषयाचा प्रसार	३०१
३ रस्त्यांवरील अपघात	२९७	६ निवडक बाजारभाव	३०१
४ स्फुट विचार ...	२९८	७ महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांची आर्थिक उन्नति ...	३०३
भारतसेवक समाज-बेकारी-बाचत सरकार काय उपाय योजणार ?-अमेरिकन कर्जाचा हस्ता व इंग्लंड-खेडेगांवांत रेडिओचा उपयोग-इन्शुरन्स फंड वर्कर्स इन्स्टिट्यूट-आरोग्याचा विमा व सरकारची पूर्व तयारी-शिक्षणप्रसा-		८ सिल्हूर वेडिंग फंड	३०३
		९ ग्रामसुधारणेची ढाल	३०३
		१० प. सा. जि. को. लँड मॉर्गेंज बँक ...	३०४
		११ महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांची आर्थिक पहाणी ...	३०५
		१२ विजेच्या सामानाची वाढती आयात ...	३०५

अर्थ

बुधवार, ता. १७ जून, १९३६

ग्रामसुधारणेचा पॅलेस्टाइनमधला उद्योग

महायुद्धाच्या समाप्तीनंतर पॅलेस्टाइन ह्या देशाची व्यवस्था ग्रेटब्रिटनकडे देखरेखीकरिता सोंपवण्यांत आली. तेथील अरब शेतकरी (फेला) अत्यंत मागसलेल्या व हलाखीच्या स्थितीत असल्याचे आढळून आल्याने ग्रामसुधारणेचा प्रश्न व्यवस्थित रीतीने हाती घेण्यांत आला. दारिद्र्य, निरक्षरता, कर्जबाजारीपणा, परावलंबन, निरुत्साह इत्यादि दुःस्थितीची सर्व लक्षणे पॅलेस्टाइनमधील शेतकरी वर्गात दिसून येत होती. त्यांच्या सुधारणेस खेडेगांवांतल्या शाळांच्या स्थापनेने प्रारंभ झाला. तेथील ७५० खेडेगांवां पैकी ३०० गांवांमध्ये आतां शाळा चालू आहेत. त्यांच्यांतला शिक्षणक्रम प्रारंभी शहरांतील शिक्षणसंस्थांच्या धर्तीवर होता, पण त्याचा शेतकरी जनतेस कांहीं उपयोग होण्यासारखा नाही असे तात्काळ आढळून आल्यामुळे मूलांच्या अभ्यासांत शेतीच्या धंद्यास प्राधान्य दिले जावे असे ठरले. ह्या हेतूने प्रत्येक शाळे-भोंवती एक मळा लावण्यांत आला आणि शेतीची कामे व शाळेत दिले जाणारे शिक्षण ह्यांचा मेळ घालण्यांत आला. त्याचप्रमाणे, १५ होतकरू शिक्षक शेतीचे खास शिक्षण देऊन तयार करण्यांत आले. अमेरिकेंतल्या नियर ईस्ट फाउंडेशन नामक फंडांतून ह्या कार्यास द्रव्यसहाय मिळाल्याने ग्रामसुधारणेच्या प्रयोगास जोर येऊ शकला. पॅलेस्टाइनमध्ये खेडेगांवांची शाळा हे ग्रामसुधारणेचे उगमस्थान व प्रमुख अंग बनले आहे ही लक्षांत ठेवण्यासारखी गोष्ट आहे. सदरहु चळवळीसंबंधाने खालील बाबी महत्त्वाच्या आहेत:—

- (१) खेडेगांवां शाळांत शेतीच्या कामास विशेष महत्त्व देण्यांत येत असते. (२) शाळेच्या आसपास शेते व मळे लावलेले असून शिक्षक व विद्यार्थी ह्यांना बराचसा वेळ त्यांमध्ये जातो. (३) तेथे शेतीच्या सुधारणेचे प्रयोग करण्यांत येऊन त्यांपासून खेडेगांवां जनतेसहि शिक्षण मिळते. (४) अलीकडे सरकारची

निरनिराळीं खाती ह्या शाळांकडे लक्ष देऊं लागलीं असल्याने ग्रामसुधारणेस त्यांचेहि सहाय मिळते. (५) शेती सुधारणेचे प्रयोग करण्यांत येतात, त्यांविषयी शेतकरीवर्गास कुतूहल व आस्था वाढूं लागली आहे. (६) शाळांतील शिक्षक आपले काम बरे आणि आपण बरे असे न म्हणतां ग्रामसुधारणेच्या प्रश्नाकडे व्यापक दृष्टीने पहातात आणि त्यासंबंधाने प्रत्यक्ष काम करतात. आरोग्य, औषधपाण्याची तरतूद, स्वच्छता, आजान्याची शुश्रूषा इत्यादि कामे त्यांनीं हातीं घेतलीं असून खेडेगांवांमध्ये करमणुकीची साधने पुरवण्यांत येत आहेत. ह्या योगाने खेडेगांवांच्या पांचवीस पुजलेल्या भांडणांस आळा बसला आहे. (७) गांवांत स्थायिक व फिरता ग्रंथसंग्रह सुरू करण्यांत आला असून प्रौढ माणसांकरितां रात्रीच्या शिक्षणाचीहि सोय केली जात आहे.

१९३३ सालाच्या अखेरीस ग्रामसुधारणेच्या वर वर्णिलेल्या अंगांपैकी शिक्षकांविषयीच्या कार्यास सरकारने मान्यता देऊन त्यास अधिक चालना मिळेल अशी तजवीज करण्याचे ठरवले आणि खेडेगांवांच्या गरजांस अनुसरून शिक्षक तयार करण्याची मध्यवर्ती संस्था स्थापन केली. १९३४-३५ साल-अखेर ह्या संस्थेतून १०० शिक्षक तयार होऊन बाहेर पडले आहेत. त्यांच्या अभ्यासक्रमांत खेडेगांवां उद्योगधंद्यांचाहि समावेश करण्यांत आला आहे आणि ह्या शैक्षणिक उपक्रमावर खास तज्ज्ञांची देखरेख आहे.

ह्याच्या पुढची पाहिरी म्हणजे नमुनेदार खेडेगांवे तयार करण्याबाबतची होय. निरनिराळ्या भागांतलीं आठ खेडीं निवडण्यांत आलीं असून तेथे होणाऱ्या सुधारणांचा किता इतरत्र गिरवला जावा अशा उद्देशाने काम चालू आहे. ह्या सर्व कार्यक्रमांत सरकारी खात्यांतले अधिकारी आणि जनता ह्यांचे पूर्ण सहकार्य होत आहे. रेडिओच्या द्वारे खेडेगांवां लोकांस ज्ञान देण्याचा उपक्रमहि करण्यांत आला असून सिनेमाचा उपयोग ह्या बाबतीत व्हावा अशी योजना हाती घेण्यांत आली आहे.

वरील माहिती “ओपन कोर्ट” नांवाच्या नियतकालिकांत प्रसिद्ध झालेल्या एका लेखावरून घेतली असून आमच्या देशांत ग्रामसुधारणेचे कार्य चालले आहे, त्यासंबंधांत ती बोधप्रद होईल. ह्यांत संशय नाही.

रस्त्यांवरील अपघात

लहान मुलांस सायकल चालविण्यास बंदी ?

पुण्यासारख्या शहरांतून वाढत्या रहदारीबरोबर अपघातांची संख्या वाढत आहे, ह्याचा अनुभव सर्वांस आहेच. मोटारीसारख्या जलद वेगाने जाणाऱ्या वहानांसाठी रस्त्यांचा उपयोग केला जाईल, अशी शहरे वसताना कल्पना नव्हती. आतां वस्ती वाढली असून वहानांची संख्या व त्यांचा वेग ह्यांतहि भरमसाट वाढ झाली आहे. शहरांच्या वाढत्या विस्ताराबरोबर सायकलीची आवश्यकता भासू लागली व वहातुकीच्या इतर स्वस्त साधनांचे अभावी सायकलीचा उपयोग वाढत्या प्रमाणावर करण्यांत येऊं लागला. रहात्या घरापासून शाळा-कॉलेजे लांब पडल्याने विद्यार्थ्यांमध्ये सायकल ही अवश्य वस्तु होऊन वसली व लहान मुलेहि सायकलीचा सर्रास उपयोग करू लागली. गवताचे भारे, दुधाचे हंडे, वीजकामच्या शिड्या, इत्यादि सायकलीवर वाहून नेण्याची पद्धत सायकलस्वारांस सोईची पडली, तरी इतरांचे दृष्टीस ती

सुरक्षित वाटत नाही. तीन सायकलस्वारांनी एकाच ओळीत समांतर जाऊ नये, सायकलीचे पाठीमागचे बाजूस लाल गोळा लावला पाहिजे, एकाच सायकलीवर दोघांनी बसतां कामा नये, इत्यादि नियमांची आतां कसून अंमलबजावणी होत आहे. तथापि, दहा-बारा वर्षांखालील मुलें अजून मोठ्या सायकलीवर मधे आढवा पाय घालून बसलेलीं आढळतात आणि कोणी सायकल वापरावी व ती कशासाठी ह्यास कांहींच मर्यादा नाही.

रस्त्यांवरील जलद वहातुकीमुळे बाल सायकलस्वारांचे जीव धोक्यांत पडतात, ह्याबद्दल संशय नाही. आपल्या मुलांस सायकलीवरून शाळेत पाठविलें तरी तो घरीं येईपर्यंत त्याचे आई-बाप काळजी करीत बसतात. इंग्लंडमधील एका कमिटीनें शाळेत जाणाऱ्या लहान मुलांच्या दृष्टीनें रस्त्यांवरील वहातुकीचा विचार करून आपला अभिप्राय प्रसिद्ध केला आहे, त्यांतील महत्त्वाच्या शिफारसी खालीलप्रमाणें आहेत:—

(१) निष्काळजीपणाने व्हान चालविणारास कडक शिक्षा,
(२) मुलांच्या संरक्षक कमिटीची जिल्हानिहाय स्थापना,
(३) शाळेजवळील चौकांतून जादा पोलीस संरक्षण, (४) इतर वहातुकीचीं साधनें उपलब्ध असतील व जेथे सायकलचा उपयोग करणें धोक्याचें असेल, तेथे सायकलीवर जाण्यास विद्यार्थ्यांस बंदी, (५) सायकलस्वारांची चांचणी करण्यासंबंधी सूचनेची व्यवहार्यता इ.

अकरा ते बारा वर्षांखालील मुलांस सायकलवर बसण्यास प्रतिबंध करावा, अशी एक सूचना कमिटीपुढें आली होती, परंतु अशा अर्थाचा कायदा अमलांत आणणें कठीण जाईल, तसेंच, रस्त्यांचा उपयोग करण्यास, शिकण्याची मुलांस संधि मिळणार नाही, असें तिनें मत दिलें. तथापि मुलांच्या मानानें फार मोठ्या आकाराच्या सायकली असणें, सायकलला पुस्तकें इत्यादि बांधण्यासाठीं कॅरिअर नसल्यामुळे एका हातांत किंवा खाकेंत पुस्तकें नेणें, इत्यादि प्रघात बंद पाडले पाहिजेत; आपल्या मुलांस सायकलीवर नीट बसतां येत असून त्यांस वहातुकीचे नियम समजतात, ह्याबद्दल त्यांचे पालकांनीं काळजी घेतली पाहिजे; रस्त्यांवरून कसें जावें, हें मुलांस शिकविण्याची जबाबदारी मुख्यतः पालकांची आहे, हें त्यांचे मनावर विविलें पाहिजे; वर्तमानपत्रें व सिनेमा ह्यांचे द्वाराहि ह्यासंबंधीं शैक्षणिक काय चालविणें इष्ट आहे; त्याचप्रमाणें, वेदारकारणें मोटारी हाकणाऱ्या सारख्यांस अत्यंत कडक शिक्षा झाली पाहिजे, म्हणजे इतरांस वचक बसेल व लायसेन्स रद्द करण्याच्या शिक्षा ज्यास्त प्रभावी होतील अशी अपेक्षा आहे, असा कमिटीचा अभिप्राय आहे.

वरील सूचना आज येथें जरी फार कडक वाटल्या, तरी रस्त्यांवरील अपघात टाळण्यासाठीं कोणत्या प्रकारचे नियम केले पाहिजेत, हें समजण्यास त्या उपयोगी ठरतील. दाट वस्ती, अरुंद रस्ते, वेगवान मोटारी व त्यांचे अशिक्षित व बेजबदार सारथी, दगा देणारा रस्त्यांचा शृंभभाग, इत्यादि गोष्टी वहातुकीचें नियंत्रण करण्याची जरूरी विशेष तातडीनें नजरेस आणतात. रस्त्यांवरून जाणाऱ्या एका विशिष्ट वर्गाविरुद्ध नियम न करतां सर्वच लोकांस सुरक्षितपणें संचार करतां यावा, अशी योजना झाली पाहिजे. अपघातांची वाढती संख्या हीच गोष्ट निदर्शनास आणते.

स्फुट विचार

भारत सेवक समाजाची गेल्या वर्षातली कामगिरी

गेल्या १२ जून रोजीं भारत सेवक समाजाच्या (सर्व्हंट्स ऑफ इंडिया सोसायटीच्या) स्थापनेस ३१ वर्षे पुरीं झालीं. सर्वांगीण राष्ट्रीय उन्नतीच्या क्षेत्रांत काम करणारी ही संस्था कै. नामदार गोखले ह्यांनीं १२ जून, १९०५ रोजीं स्थापन केली व स्वार्थत्यागपूर्वक देशसेवा करण्याचें ब्रीद तिनें स्वीकारलें. समाजाचे सुमारे तीस सभासद आपलें कार्य उत्साहानें करीत असल्याचें तिच्या १९३५-३६ च्या अहवालावरून दिसतें. राजकीय क्षेत्रांतली कामगिरी ही सोसायटीच्या दृष्टीनें अत्यंत महत्त्वाची बाब आहे, परंतु तिला आनुषंगिक अशीं सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक इत्यादि क्षेत्रें तितक्याच महत्त्वाचीं समजलीं जातात. सोसायटीच्या पटावर आज मितिंस २९ सभासद असून पंडित हृदयनाथ कुंझरू हे तिचे अध्यक्ष आहेत. सोसायटीच्या उत्पादक-सभासदांपैकी श्री. देवधर हे अहवालाचे सालीं स्वर्गवासी झाले. १९२७ सालापासून ते सोसायटीचे अध्यक्ष होते. त्यांच्या मृत्यूनें समाजाची फार मोठी हानि झाली आहे. सोसायटीच्या कार्यपद्धतीचें वैशिष्ट्य असें आहे, कीं तिचे सभासद सोसायटीचे वतीनें कामें न करतां इतर संस्था स्थापून व त्या चालवून समाजकार्य करीत असतात. ह्या कारणानें, सोसायटीच्या कार्याचा अहवाल संक्षेपतः निवेदन करतां येणें कठिण असतें. राजकीय कामगिरीच्या दृष्टीनें गेल्या वर्षाचा अहवाल विशेष उत्साहकारक दिसत नाही. नव्या राज्यघटनेस जोराचा विरोध करून, आतां नाइलाजानें ती राबवून घ्या, अशा मताचा प्रचार सोसायटीनें केला व त्यांत सोसायटीच्या तीनहि मुखपत्रांनीं चांगली कामगिरी बजावल्याबद्दलचा अहवालांत उल्लेख आहे. हिंदुस्थानाबाहेरील हिंदी लोकांचें हितसंरक्षण, संस्थानी प्रजेचीं गाऱ्हाणां, कायदेमंडळांत सोसायटीच्या सभासदांनीं केलेलें कार्य, स्थानिक स्वराज्यासंबंधीचे प्रश्न, कामगारांच्या हिताचें रक्षण, सहकार व ग्रामोद्धार, सामाजिक सुधारणा, हरिजनांचा उद्धार, गुन्हेगार जातींचा समाजांत पुनर्वेश, स्काउटिंग, इत्यादि वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये सोसायटीच्या सभासदांनीं केलेल्या कार्याचा गोषवारा अहवालांत दिलेला आहे. अहवालाचे शेवटीं प्रिन्सिपॉल गाडगीळ ह्यांच्या नेतृत्वाखाली चालू असलेल्या गोखले इन्स्टिट्यूट ऑफ पॉलिटिक्स अँड इकनॉमिक्स ह्या संस्थेच्या कार्याची माहिती देण्यांत आली आहे. ह्या इन्स्टिट्यूटनें पुणें शहराची आर्थिक पाहणी करण्याचे योजिलें असून पुणें शहर म्युनिसिपालिटीनें ह्या योजनेचा पुरस्कार केला आहे. सर्वर्षन व लष्कर हद्दींचाहि वरील पाहणींत समावेश व्हावा असा प्रयत्न चालू आहे.

बेकारीबाबत सरकार काय उपाय योजणार ?

सरतेजबहादुर सप्रू ह्यांनीं सुशिक्षित लोकांच्या बेकारीचा प्रश्न घसास लावल्यामुळे आणि त्यांच्यासारख्या वजनदार गृहस्थानें त्याचा पिच्छा पुरवल्या कारणानें हिंदुस्थान सरकारास त्याच्याकडे दुर्लक्ष करणें अशक्य झालें आहे. खुद्द व्हाइसरॉय ह्यांनीं त्यांस मुलाखतीस बोलवून त्यांच्या सूचनांची काळजीपूर्वक चर्चा केली असल्याची बातमी प्रसिद्ध झाली आहे. त्या सरकाराची निरनिराळी खातीहि त्या बाबतींत हालचाल करून बेकारीनिवारणार्थ स्वतःस काय करतां येईल ह्याचा विचार करून लागली आहेत,

असें दिसते. ह्या संवधांत शिक्षण व इतर सरकारी खात्यांच्या सूचनांचा विचार होण्याकरितां एकादा लहानशी कमिटीहि नेमली जाईल असा रंग दिसतो. शिक्षणपद्धतींत सुधारणा व सरकारी नोकरांत प्रवेश मिळण्याच्या बाबतींतली उमेदवारांची लायकी ह्या संवधांत योजना निश्चित झाल्यास उच्च शिक्षणाचे पायी वेळ व पैसा खर्ची होऊन तरुणांच्या पदरांत बेकारी येऊन पडते तसले प्रसंग बरेचसे टळतील अशा विचारांची वारा सध्या वहात आहे. ह्या बरवरच्या उपायांचें महत्त्व मोठें आहे, ह्यांत संशय नाही. भलत्याच शिक्षण पद्धतीमुळे राष्ट्राचें जें भयंकर नुकसान आज होत आहे, त्यास मर्यादा घातल्या गेल्या तरी पुष्कळ उपयुक्त कार्य होईल, हें निर्विवाद आहे. तथापि, हिंदी जनतेची आर्थिक स्थिति सुधारल्यावांचून हे व असले दुसरे इलाज विशेष सहायकारक होणार नाहीत, हें प्रस्तुत प्रसंगी विसरून चालणार नाही. योजलेले उपायहि हरले म्हणजे निराशा होऊं नये आणि करावयाचे प्रयत्न पायाशुद्ध व्हावे म्हणून प्रारंभीच खबरदारी घेतली पाहिजे. सरकारच्या आर्थिक व सांपत्तिक धोरणाशी ह्या प्रश्नाचा निकट संबंध असल्याने त्याची अत्यंत महत्त्वाची बाजू दृष्टिआड होण्याची भीति आहे. बेकारीनिवारणार्थ आणि सांपत्तिक उन्नती-प्रीत्यर्थ ज्या योजना हातीं घेतल्या जाणें अगत्याचें आहे, त्यांची भाषा सरकारदरवारी कोठेंच ऐकू येत नाही, हें ध्यानांत ठेवणें जरूर आहे आणि त्याचा विचार लोकांच्या पुढाऱ्यांनी वेळीच केला पाहिजे.

अमेरिकन कर्जाचा हप्ता इंग्लंड देऊं शकत नाही

महायुद्धामुळे युरोपियन राष्ट्रांचें परस्परांस कोट्यवधि रुपयांचें देणें झालें आणि त्या सर्वांचा अमेरिका प्रचंड घेणेकरी बनला. युरोपियन राष्ट्रांनीं एकमेकांच्या कर्जाची फेड करण्याचें अनेक अडचणींमुळे मागेच बंद ठेवले आणि त्या बाबतची भाषाहि ऐकू येईनाशी झाली. ग्रेटब्रिटननें अमेरिकेस थावयाची पैशाची हप्तेबंदी करण्यांत आली होती व तिला अनुसरून काहीं काळपर्यंत कर्ज-फेड झालीहि. पण इंग्लंडला स्वतःचें देणें आपल्या ऋणकोकडून मिळनासें झालें आणि युद्धकर्जाच्या बाबतींत सर्वच युरोपियन देणेदार मूग गिळून बसले, अशा स्थितींत अमेरिकेच्या कर्जाचा हप्ता वेळच्या वेळीं देत बसणें श्रेयस्कर नाही असें ब्रिटिश मुत्स-थांस आढळून आलें. तेव्हां त्यांनींहि आपल्या कर्जफेडीचा हप्ता चुकवला. दोन वर्षांपूर्वी अमेरिकेनें हप्त्याची योग्य वेळीं मागणी केली तेव्हां पैशाची भरपाई करण्यास प्रस्तुत परिस्थिति अनुकूल नसून पुढें मागे त्या प्रश्नाचा विचार करणें सोईचें होईल असें ग्रेट ब्रिटननें उत्तर दिलें. जून १५ ही हप्ताफेडीची तारीख जवळ आली की, अमेरिकेकडून ग्रेटब्रिटनला स्मरणार्थ लिहून येतें व तूर्त विचार करण्यास सवड नाही असें त्या राष्ट्राचें उत्तरहि मिळते. चालू जून महिन्यांत एकूण सुमारे २२ कोट रुपये देणें होतील असें अमेरिकेनें नुकतेंच इंग्लंडला कळवले आणि अत्यंत सौम्य शब्दांत देण्याबद्दलची आठवण करून दिली. त्या प्रश्नाचा विचार व चर्चा करण्यासारखी परिस्थिति अजून निर्माण झालेली नाही तथापि त्याचें स्मरण करून दिल्याबद्दल ब्रिटिश सरकार अमेरिकेचे अत्यंत आभारी आहे, अशा आशयाचें दरवारी उत्तर सर रोनाल्ड लिंडसे, अमेरिकेंतले ब्रिटिश वकील, ह्यांनीं पाठ-विलें आहे.

खेडेगांवांत " रेडिओ " चा उपयोग

परकीय शब्द देशी भाषांमध्ये येऊं देण्याच्या इष्टानिष्ठेसंबंधानें साहित्तिकांमध्ये एकीकडे चर्चा होत असतां दुसरीकडे, हिंदी जनतेत आर्थिक व सामाजिक परिवर्तन चालू आहे, त्याच्या ओघांत लोकांच्या वाणींत अपभ्रष्ट इंग्रजी शब्दांचा झपाट्यानें प्रसार होत आहे. सिनेमा, ग्रामोफोन इत्यादि शब्दांबरोबर आतां रेडिओचा परिचय जनतेस होणार असें दिसत असून उत्तर हिंदु-स्थानांत त्याचा 'राडू' बनल्याचें प्रसिद्ध झालें आहे. रेडिओच्या द्वारे खेडेगांवांतील रहिवाशांस करमणूक व ज्ञान यांचें सोपें साधन उपलब्ध करून द्यावें आणि अशा रीतीनें ग्रामसुधारणेच्या कार्यास हातभार लावावा ह्याविषयी सरकारमार्फत जोराचा प्रयत्न चाललेला आहे. इंडियन स्टेट ब्रॉडकास्टिंग सर्व्हिस हें हिंदुस्थान सरकारच्या ध्वनिक्षेप व्यवस्थेचें प्रस्तुत नांव आहे, तें अत्यंत बोजड आणि सामान्य माणसांस वापरण्यास कठिण असें आहे. म्हणून त्याच्या एवजी ऑल इंडिया रेडिओ ह्या नांवाचा उपयोग करण्याचें सरकारनें ठरविलें आहे. दिल्लीच्या आसपास-च्या खेडेगांवांमध्ये रेडिओच्या द्वारे गाणी व भाषणें तेथील लोकांस ऐकावयास मिळतील आणि ती सामान्य जनतेस रुचतील व पचतील अशा रीतीनें त्यांची निवड करण्याचा उपक्रम सध्या चालला आहे. ग्रामोफोनवरचीं गाणी खेडेगांवांतहि आतां लोकप्रिय झालीं असून चहाच्या व फराळाच्या दुकानांमध्ये त्यांच्या वांचून चालेनासें झालें आहे. करमणूक व ज्ञानाचा प्रसार ह्यांचे बाबतींत रेडिओ हें ह्याहिपेक्षा ज्यास्त प्रभावी असें साधन होणार ह्यांत शंका नाही. ह्या दृष्टीनें पाहतां लोकशिक्षणाच्या ह्या नव्या उपक्रमाचा व्यवस्थितपणानें आणि इष्ट रीतीनें उपयोग होण्याचें महत्त्व किती आहे हें सांगितलें पाहिजे असें नाही.

'डॉन ऑफ इंडिया' ची इन्शुरन्स फील्ड वर्कर्स

इन्स्टिट्यूट, पुणे

वरील संस्थेची स्थापना १९३४ साली झाली असून डॉन ऑफ इंडिया विमा कंपनीच्या चालकांकडे तिचे नेतृत्व आहे. व्यापारी क्षेत्रामध्ये शास्त्रीय व व्यावहारिक माहिती असणारांची मोठी उणीव आज दिसून येते, ती भरून काढण्याचा सदरहु संस्थेचा उद्देश आहे. खुद्द विमा व्यवसायामध्येच कित्येक सुशिक्षित तरुणांस वाव आहे आणि त्यांस शिक्षण मिळण्याची तजवीज झाल्यास एक मोठी सोय होईल. मराठा चेंबर ऑफ कॉमर्सनें नेमलेल्या परीक्षकांच्या बोर्डाकडून उमेदवारांची परीक्षा घेतली गेल्यास उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांस व्यापारी क्षेत्रामध्ये मान्यता मिळणें सोपें जाईल. ह्या संवधांत मराठा चेंबरचें सहाय मिळविण्याची खटपट चालू आहे. इन्स्टिट्यूटचा अभ्यासक्रम बारा महिन्यांचा असून, त्यामध्ये जरूर असलेल्या सर्व विषयांचा समावेश करण्यांत आलेला आहे व प्रवेश मिळवू इच्छिणाऱ्यांचें शिक्षण मॅट्रिकच्या दर्जाचें असावें, असें ठरलें आहे. अॅडव्होकेटच्या परीक्षेस बसणारांसाठीहि सायंकाळचे वर्ग चालू करण्यांत यावयाचे आहेत. डॉन ऑफ इंडियाच्या ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूटनें अंगिकारलेलें हे कार्य अत्यंत महत्त्वाचें व आर्थिक प्रगतीच्या दृष्टीनें तात्काळ हातीं घेण्याच्या योग्यतेचें आहे, असें म्हणण्यास हरकत नाही. व्यावसायिक शिक्षण घेतलेले लोक ज्या मानानें महाराष्ट्रभर पसरतील, त्या मानानें आमच्या आर्थिक प्रगतीचा पाया मजबूत व विस्तृत होणार असून त्यामुळे शास्त्रशुद्ध पद्ध-

तीने व्यवसाय चालविले जाण्यास सहाय होणार आहे. विमा व्यवसायाचे व्यावहारिक व तात्त्विक शिक्षण इतर धंद्यांतहि उपयोगी पडण्यासारखे आहे, हे विसरतां कामा नये. धंद्व्वाइकपणाची वृत्ति आणि संवय महाराष्ट्रांत जितकी वाढेल तितकी हवी आहे ह्या दृष्टीने प्रस्तुत इन्स्टिट्यूटकडे पाहणे आवश्यक आहे.

आरोग्याचा विमा व सरकारची पूर्ण चौकशी

आयुर्विमाची व आर्गीच्या विमाची हिंदुस्थानांत व्हावी तशी प्रगति झालेली नाही, तेव्हां इतर पद्धतीचे विमे आपल्या देशांत मागसलेले असावे, ह्यांत आश्चर्य नाही. कारखान्यांतील कामगारांचे संघ सुसंघटित व कार्यक्षम नसल्याने आरोग्याचा विमा त्यांचेमध्ये सुरू करण्याचे मार्गांत अनेक अडचणी आहेत. देशाचा विस्तार व उद्योगधंद्यांमधील सहकार्याचा अभाव, हेहि ह्या दुःस्थितीचे कारण आहे. असेवलीच्या गेल्या अधिवेशनामध्ये आरोग्याचे विमाबाबत चर्चा झाली होती, तीस अनुसरून हिंदुस्थान सरकारने प्रांतिक सरकारांचा सल्ला विचारला आहे. अर्थात हा प्रश्न अत्यंत महत्त्वाचा व गुंतागुंतीचा असून, त्यासंबंधी घाईने कायदा पास करतां येणे शक्य नाही. तथापि, कामगारांच्या सोई पहाण्याचे आपले धोरण सरकारने वरील पहाणीचे रूपाने व्यक्त केले आहे व ते आशादायक आहे. कामगार वर्गां व त्यांच्या पुढाऱ्यांनी हा अत्यंत जिवाळ्याचा प्रश्न हातीं घेऊन सरकारास आपला सद्देहु प्रत्यक्ष कृतीत आणावयास लावणे जरूर आहे.

शिक्षण प्रसारक मंडळीचे स्कूल ऑफ कॉमर्स

शिक्षण प्रसारक मंडळीच्या स्कूल ऑफ कॉमर्सने, पुणे येथे एप्रिल १९३६ मध्ये झालेल्या 'Government Commercial Diploma' ह्या परीक्षेस ५१ विद्यार्थी पाठविले होते. ता. ११ जून १९३६ रोजी या परीक्षेचा निकाल 'Bombay Government Gazette' मध्ये प्रसिद्ध झाला असून या शाळेंने पाठविलेल्या विद्यार्थ्यांपैकी १४ विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले आहेत. त्यांत पांच विद्यार्थी 'दुसऱ्या' वर्गांत पास झाले असून नऊ विद्यार्थी 'पास' वर्गांत पास झाले आहेत. गेल्या दोन वर्षांपेक्षा हा निकाल अत्यंत समाधानकारक लागला आहे असे शाळेचे व्यवस्थापक, प्रो. ना. ग. नारळकर, हे कळवितात. शाळेची प्रवेश फी ५ रु. व वार्षिक फी ८० रु. आहे. नवीन विद्यार्थी ता. ४ जुलै १९३६ पर्यंत दाखल केले जातील. माहितीपत्रक, सुपरिटेण्डेंट, शि. प्र. मंडळीचे 'स्कूल ऑफ कॉमर्स,' पुणे, यांस लिहिले असतां विनामूल्य पाठविण्यांत येईल.

खाणींमध्ये स्त्री कामगारांस मनाई

कोळशाच्या व इतर खाणींतून स्त्रियांस रात्रीचे वेळी काम करण्यास सध्या मनाई आहे. १ जुलै १९३७ नंतर कोणत्याहि स्त्री कामगारास खाणीमध्ये केव्हांहि मजुरीचे काम करतां येऊ नये, अशा अर्थाची दुरुस्ती नियमांत करण्याचा सरकारचा विचार आहे. इतर कामासाठी खाणींत उतरण्यास त्यांस प्रतिबंध होणार नाही.

हिंदी सिमेंट कंपन्यांचे एकीकरण

हिंदुस्थानांतल्या सिमेंट तयार करणाऱ्या कंपन्यांची एकमेकांत बेलगाम स्पर्धा चालून त्यांच्या धंद्यांत गोंधळ माजतो व नुकसान येते असा अनुभव आल्याने त्यापैकी दहा मंडळ्यांनी स्वतःचे एकीकरण घडवून आणण्याचे निश्चितपणे ठरविले आहे. ह्या योजनेची चर्चा आज बरेच दिवस चालली असून शेवटी आतां तिला मूर्त स्वरूप प्राप्त व्हावयाचे आहे. वरील कंपन्यांची 'असोसिएटेड सिमेंट कंपनीज' ह्या नांवाची एक कंपनी वनेल आणि तिच्या एकूण आठ कोटि रुपयांच्या भांडवलांत प्रत्येक कंपनीस ठराविक प्रमाणांत हिस्सा मिळेल. आपली मालमत्ता व देणे-घेणे ह्याची मालकी व जबाबदारी प्रत्येक कंपनीची राहिल. हिंदी सिमेंटचे उत्पादन आणि विक्री करण्याचे कार्य नवीन एकीकृत कंपनीच्याच अधिकारांत सर्वस्वी राहिल. हा एकंदर उपक्रम प्रचंड आहे, ह्यांत शंका नाही.

कामाचे तास कमी करण्याचे प्रयत्न

इंटर नॅशनल लेबर ऑफिसने गेल्या वर्षी ४० तासांच्या आठवड्यास मान्यता दिली व त्याच्या अंमलबजावणीस हळु हळु सुरवातहि करण्यांत आली. हे तत्त्व वाढत्या प्रमाणांत लागू व्हावे अशी सटपट सध्या चालू असलेल्या अधिवेशनांत करण्यांत येत आहे. कापडाच्या गिरण्यांतील कामाचे तास कमी करण्यास इंग्लंड, जपान व हिंदुस्थान ह्या तीनहि देशांचे सरकारी व गिरणी मालकांचे प्रतिनिधी तयार नाहीत. कपास कापडाचे मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन करणाऱ्या प्रमुख राष्ट्रांस मान्य नसलेली कामाच्या तासांचे बाबतची सुधारणा लेबर कॉन्फरन्समध्ये मंजूर झाल्यास त्याचा उपयोग होणार नाही, हे उघड आहे.

सरकारी दवाखाने

मुंबई इलाख्यातील इस्पितळ व दवाखाने ह्यांसंबंधीचा १९३२ ते ३४ ह्या तीन वर्षांचा अहवाल प्रसिद्ध झाला आहे. ह्या पूर्वीच्या तीन वर्षांच्या मानाने अहवालाचे मुदतीत दवाखाने व इस्पितळ ह्यांचा फायदा घेणाऱ्या रोग्यांचे संख्येत शेंकडा १४३ टक्के घट झाली आहे. १९३२ सालानंतर एडनमधील रोग्यांचे आकडे एकूण हिशेबांत घेतलेले नाहीत, ह्यामुळे ही घट दिसते. ह्या क्षेत्रीज, औषधे नेणारांवर एक आणा फी बसविल्यामुळे दवाखान्यांचा फायदा कमी लोक घेऊ शकले. इस्पितळांत राहून औषधोपचार घेणारांसहि रोज दोन आणे किमान द्यावे लागतात, परंतु त्यांच्या संख्येवर ह्या फीचा परिणाम झालेला नाही.

मि. बॉल्डविन ह्यांची सनातन तत्त्वे

ग्रेट ब्रिटनचे मुख्य प्रधान, मि. बॉल्डविन, ह्यांनी एका भाषणांत आपण खालील तत्त्वांचे कट्टे पुरस्कर्ते आहो, असे जाहीर केले:— "धर्माचे अधिष्ठान, राजसत्ताक पद्धति व राज्यघटना ह्यांचे अबाधित स्थैर्य, साम्राज्य व त्यांतली जूट आणि ब्रिटिश जनतेचे स्वास्थ्य."

नोकरीकरतां केलेल्या अर्जास पोस्टाची सवलत

नोकरीसाठी केलेल्या अर्जास नेहेमीच्या दरापेक्षा निम्मा दर ग्रेट ब्रिटनमध्ये आकारण्यांत येतो. "नोकरीकरितां अर्ज" असा शिक्का मारलेल्या एका कागदावर मजकूर लिहून तो पाकिटांत घालावयाचा, परंतु पाकीट बंद करावयाचे नाही, म्हणजे ही सवलत मिळते.

आयुर्विम्याचा प्रसार

अमेरिका, इंग्लंड व हिंदुस्थान

ग्रेट ब्रिटनमध्ये आयुर्विम्याची प्रगति किती समाधानकारक रितीने होत आहे, ह्यासंबंधी माहिती 'अर्था' च्या १३ मे १९३६ च्या अंकांत आलेली आहे. तथापि, दर माणशी विम्याचे प्रमाण किती पडते हे पाहिल्यास अमेरिका व कॅनडा या देशांचा नंबर जगांत अनुक्रमे पहिला व दुसरा लागतो. एकूण चालू काम कॅनडापेक्षा ग्रेट ब्रिटनमध्ये ज्यास्त आहे, परंतु चालू काम व दर माणशी विम्याची रकम ह्या दोन्ही बाबतीत अमेरिका अग्रेसर आहे. गेल्या दहा वर्षांत ग्रेट ब्रिटनमध्ये विम्याचे रकमेत ४५ टक्के वाढ झाली, अमेरिकेत ५५ टक्के तर कॅनडांत ६२ टक्के वाढ झाली. हे आंकडे ग्रेट ब्रिटनमध्ये अजून विम्याचे प्रसारास किती वाव आहे, हे दर्शवितात.

अमेरिका, कॅनडा, दक्षिण आफ्रिका, न्यूझीलंड, ग्रेट ब्रिटन व ऑस्ट्रेलिया हे देश दर माणशी विम्याची रकम लक्षांत घेता ह्याच अनुक्रमाने येतात. अर्थात, दक्षिण आफ्रिकेमधील फक्त युरोपियनांचा वरील प्रतवारित विचार केलेला आहे. तद्देशीयांत विम्याचा प्रसार झालेला नाही. ह्या सहा देशांपैकी सर्व इंग्रजी भाषा बोलणारे असून त्यांतील पांच ब्रिटिश साम्राज्यांत आहेत, असे अभिमानाने सांगण्यांत येते. युरोपांतील देशांतून सेडिंग्ज बँकांत शिलका टाकण्याची प्रवृत्ति दिसते; ग्रेटब्रिटनमध्ये विमा कंपनी ह्या ज्यास्त लोकप्रिय संस्था आहेत. हिंदुस्थानासारख्या मागसलेल्या देशांत द्रव्यसंचयच अगोदर कमी, त्यांतून बँकांत पैसे ठेवण्याची प्रवृत्ति नाही; तेव्हा चालू उत्पन्नांतून पैसे शिलक टाकून विमा उतरविण्याचे प्रमाण अत्यल्प असणार, हे उघड आहे. तथापि, सुशिक्षित व विम्यामुळे मिळणाऱ्या संरक्षणाची किंमत ओळखणारे लोक ह्यांमध्ये विम्याचा प्रसार ज्यास्त होण्यास मुबलक वाव आहे. गरीबीमुळे एकूण विम्याची रकम फार मोठी भरणार नाही, परंतु विम्यादारांचा संख्या वाढावयास कोणती हरेकत आहे? दर माणशी विम्याचे प्रमाण कमी असले तरी एकूण उत्पन्नाच्या मानाने ते पुरेसे असण्यास आडकाठी येऊ नये. ह्या दृष्टीने हिंदी विमा कंपन्यांस अमर्याद वाव आहे. विम्यामुळे कुटुंबाच्या संसारास मदत होते व सुरक्षिततेच्या भावनेमुळे इतर व्यवहारांतहि कार्यक्षमता वाढते. त्याचप्रमाणे, आयुष्यक्रमास शिस्त लागून त्याचा परिणाम हितावह असाच होतो. ह्या सर्व दृष्टींनी पहाता विम्याचा प्रसार होणे हिंदुस्थानांत अगत्याचे असून, विमा हा निवळ धंदा नाही, प्रौढ शिक्षणाचे ते एक साधन आहे, ह्या भावनेने विमा कंपन्यांनी आपले कारभार चालविणे इष्ट आहे.

" बालसन्मित्र "

श्री. मिसाळ ह्यांच्या संपादकत्वाखाली निघणाऱ्या, मुलांसाठी चालविण्यांत येणाऱ्या ह्या पाक्षिकास ता. १ जून रोजी तिसरे वर्ष सुरू झाले. लहान मुलांस वाचनाची गोडी लागून त्यांची जिज्ञासा वाढावी, ह्या उद्देशाने हे पत्र चालविण्यांत येते. श्री. मिसाळ ह्यांनी कित्येक लहान लहान पुस्तके लिहिलेली आहेत व ह्या पाक्षिकांने तेच कार्य व्यवस्थितपणे चालू ठेवले आहे. ' बालसन्मित्रा 'स मुंबई इलाखा, मध्यप्रांत व वऱ्हाड आणि इंदूर येथील शास्त्रास्त्रांत्यांनी मंजुरी दिलेली आहे.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	११०-११
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	१२०-७
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-७
४३% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	११९-६
४% १९६०-७०	११४-१२
३३% विनमुदत	९८-५
३३% १९४७-५०	१०६-१२
४% १९४३	११०-११
२३% १९४८-५२	१००-३

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (विगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१०९-४
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१०७-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	१०८-८
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	१०८-८
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	११०-६
५% म्हैसूर (१९५५)	१२३-०

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३०-०
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११०-०
सॅट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३३-१२
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५७१-४
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३१-४

रेल्वेज

दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१०१-४
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९६-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९३%)	९०५-०

वीज

बॉम्बे ट्रेन्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१५९-६
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२३०-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२२५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि, डिव्हि. ५३%)	१६१७-८
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१५६०-०

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९३-२
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१५५-०
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	१७६-४
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	६८६-४

WANTED.

Influential and hard-working Agents At Ahmednagar, Dhulia, Kolhapur, Nasik and Poona for Sun Life Assurance Company of Canada on liberal terms. Apply :—

The Manager,
Sun Life Assurance Company of Canada,
Hornby Road, Fort, BOMBAY.

शास्त्रशुद्ध पायावर काम करणारी, महाराष्ट्राची
प्रमुख प्राव्हिडंट विमा कं.

दि हिंद बेनिफिट सोसायटी लि.

च्या लोकप्रिय

प्रपंच पॉलिसीकरिता प्रचारक पाहिजेत.

माहितीसाठी लिहा.

किताब बिल्डिंग, बुधवार, पुणे.

सेक्रेटरी.

दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनी, लिमिटेड.

रे पेपर मिल, मुंबवा, पुणे. पदमजी पेपर मिल, मुंबई.

पूर्वी आम्हांस लागणारा सर्व कागद आम्ही आपल्या देशांतच तयार करीत होतो, आणि महाराष्ट्रातील कागदाचा धंदा सुप्रसिद्ध होता.

सध्यांच्या यांत्रिक युगांत, कागदाचे प्रकार आणि त्यांस असलेली मागणी विलक्षण वाढली असतां आम्ही पूर्ण स्वदेशी कागदच कां वापरूं नये आणि आम्हांस सर्व स्वदेशी कागद कां पुरवतां येऊं नये!

ह्या प्रश्नांस, दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनीनें, अनेक प्रकारांचा व प्रतींचा कागद आपल्या

कार्यक्षम कारखान्यांत तयार करून समाधानकारक उत्तर दिलें आहे.

तुम्हास कसलाहि कागद पाहिजे असो, त्यासंबंधानें खालील पत्त्यावर

चौकशी करून तो कागद घ्या.

८१५-१६ भवानी पेठ, पुणे.

अहमदाबाद हाऊस, बॅलर्ड एस्टेट, मुंबई.

प्रो. काळे ह्यांचें

'अर्थ' ग्रंथ मालेतील तिसरें पुस्तक

व्यापारी उलाढाली

महाराष्ट्रांत व्यापार आणि उद्योगधंदे ह्यांचा उत्कर्ष व्हावा असें प्रत्येकास वाटतें, परंतु ह्या संबंधांत जे व्यवहार चालतात त्यांची माहिती फार थोड्या लोकांस असते. सामान्य जनतेस कमाईतून बचन करण्याची संवय लागून तीमधून निर्माण होणाऱ्या द्रव्यसंग्रहाचा उपयोग, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या अभिवृद्धीकडे व्हावा, हाकरितां औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्या ह्यांचे व्यवहार कसे चालतात, बाजारांत निरनिराळ्या प्रकारांच्या उलाढाली कशा होतात, इत्यादि विषयांचें ज्ञान महाराष्ट्रीय समाज त पत्तरणें आवश्यक आहे. वृत्तपत्रांमध्ये व ऐकितान्त ह्या संबंधांत ज्या बातम्या येतात, त्यांचें रहस्य ओळखण्याची पात्रता लोकांमध्ये उत्पन्न झाली पाहिजे. हें ज्ञान महाराष्ट्रीय लोकांस सुगम रीतीनें व्हावें, ह्या उद्देशानें प्रस्तुत पुस्तक मुद्दाम लिहिलें आहे आणि त्याचा योग्य उपयोग जनता करून घेईल असा ग्रंथकर्त्यास विश्वास वाटत आहे.

पृ० १२३—किंमत १ रुपया. (ट. हं. वेगळें)
मिळण्याची ठिकाणें:—

- (१) व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रंथमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९ बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

प्रो. काळे ह्यांचें सर्वांस उपयुक्त पुस्तक

बँका आणि त्यांचे

व्यवहार

ह्या पुस्तकांत बँकांची घटना, व्यवहार व कामकाजाची पद्धति ह्यांचें सोपपत्तिक विवेचन अर्थांत सोप्या भाषेत केलेलें असून, बँकांनीं आपला कारभार सुरक्षितपणें व फायदेशीर रीतीनें कसा करावा ह्या बाबतींत उपयुक्त सूचना केल्या आहेत. त्यांत चलन, हुंडणावळ, आधुनिक तऱ्हेच्या बँका, मध्यवर्ती बँक, सावकारी धंदा, आर्थिक मंदी, टेवी, डिस्कोंट व कर्जे इत्यादि महत्त्वाच्या प्रचलित व व्यावहारिक प्रश्नांची सांगोपांग चर्चा आली आहे. सध्यांच्या परिस्थितींत प्रत्येक महाराष्ट्रीय नागरिकास तें बोधप्रद होईल अशा रीतीची पुस्तकाची मांडणी व विवेचनपद्धति आहे. बँकांचे भागीदार, टेवीदार, डायरेक्टर, गिन्हाईक, व्यवस्थापक आणि नोकर ह्यांनीं तें अवश्य वाचून त्याचें मनन केलें पाहिजे.

कापडी बांधणी किंमत १ रु.

प्रती, आर्यभूषण प्रेस, पुणे, यांचेकडे मिळतील.

महाराष्ट्रांतील शेतकऱ्यांची आर्थिक उन्नति

हिंदुस्थान हा देश शेतीप्रधान असून तेथे उद्योगधंद्याच्या प्रगतीचे अभावी प्रजेचे शेतीवरील अवलंबन वाढत्या प्रमाणांत आहे, ही गोष्ट नव्याने सांगायचा नको. महाराष्ट्रांतील परिस्थिति इतर प्रांतांचे मानाने एका दृष्टीने ज्यास्तच बिकट आहे. उद्योगधंद्यांचे बाबतीत सबंद हिंदुस्थानांत मुंबई इलाख्यास अग्रेसरत्वाचा मान आहे, परंतु खुद्द महाराष्ट्र कारखाने व मोठ्या प्रमाणावरील औद्योगिक उत्पादन ह्यांस पारखा असल्यासारखाच आहे. पाण्यासाठी अशी फारच थोडी जमीन ह्या भागांत आहे व आहे ती जर्मनिहि निकृष्टावस्थेस जात आहे. शेतीच्या पिकांचे भाव पडल्यापासून शेतकऱ्यांत त्राण राहिलेला नाही व कर्ज मिळणेहि त्यास कठीण झाले आहे, कारण त्यास आवश्यक असलेले तारण त्याचे जवळ उरलेले नाही. अशा रीतीने, उद्योगधंद्यांत पुढारलेल्या मुंबई इलाख्यांतील महाराष्ट्रांत उद्योगधंदे व कारखानेहि नाहीत व शेतीहि फायदेशीर उरलेली नाही. शेतकऱ्यांचा कर्जबाजारीपणा इतका वाढला आहे की, शेतकरी व कर्जबाजारी हे शब्द समानार्थी झाले आहेत.

हिंदुस्थानची प्रगति होणे असल्यास शेतकऱ्यांची परिस्थिति प्रथम सुधारली पाहिजे, हे जाणून महाराष्ट्र प्रांतिक काँग्रेस कमिटीच्या कार्यकारी मंडळाने एका कमिटीच्या मार्फत त्या संबधांत चौकशी करविली. ह्या कमिटीच्या अहवालाचा सारांश आज आम्हीं दुसरीकडे दिला आहे. शेतकऱ्यांच्या आर्थिक उन्नतीचा प्रश्न ज्या मानाने बिकट, त्या मानाने तो सोडविण्याची उपाययोजनाहि कार्यक्षम असली पाहिजे, ह्या विचाराने कमिटीने आपल्या शिफारसी केलेल्या आहेत. तथापि, आमूलाग्र फारक एकदम घडवून आणणे कठीण आहे, याची जाणीव कमिटीच्या सूचनांत दिसून येते. महसुलांत ५० टक्के कपात व बिनसरकारी रीतीने पिकाची आणेवारी, ही कमिटीची प्रमुख मागणी आहे. ह्या प्रकारच्या सुधारणा आज कित्येक वर्षे संचरण्यांत आल्या आहेत. इतर व्यवसायांतील लोकांचे मानाने शेतीचे धंद्यावर अवलंबून असणाऱ्या जनतत्वर कराचा बोजा जास्त पडतो व हा बोजा उत्पन्नांत प्रतिकूल फारक झाला तरी कमी होत नाही, उलट त्याचे प्रमाण वाढते, ही गोष्ट अमान्य करता येणार नाही. शेतकऱ्यांनी सहकारी संघटनेचा अवलंब करणे श्रेयस्कर आहे हे कमिटीचे मत त्या चळवळीमधील कार्यकर्त्यांस उत्साहकारक वाटेल, परंतु आजपर्यंत तिचा प्रसार मर्यादित कां राहिला आहे आणि सध्या तिची स्थितिहि असावी तशी समाधानकारक कां नाही ह्याचा खोल विचार कमिटीने केला आहे असे दिसत नाही.

शेतकऱ्यांनी जोडधंदे करावे असा कमिटीचा अभिप्राय आहे, परंतु त्यांपासून मोठीशी फलप्राप्ति होईल, अशी जनतेची विशेष अपेक्षा दिसत नाही. एकंदरीने पहातां, कमिटीच्या सूचना आत्यंतिक स्वरूपाच्या नसून, त्या तत्त्वतः अमान्य होण्याचे कारण नाही. तथापि, राज्यकारभाराचा गाढा प्रचलित पद्धतीने चालण्यास पुरेसा पैसा मिळावयाचा असेल, तर कमिटीच्या शिफारसी प्रत्यक्ष कशा अमलांत येणार हाच अवघड प्रश्न आहे. सध्याच्या परिस्थितीत जरूर ती सुधारणा, तिला व्यावहारिक मुरड घालून, घडवून आणणे व चालत आलेल्या पद्धतीत महत्वाचे बदल करणे, ह्यांत महदंतर आहे. ह्या कारणाने, तात्कालिक उपाय ह्या दृष्टीनेहि कमिटीच्या सर्व शिफारसी जशाच्या तशा अंमलांत आणणे नवीन कायदेमंडळांत कठिण आहे हे कोणाच्याहि लक्षांत सहज येईल. उदाहरणार्थ,

सरकार आणि जनता ह्यांचे हितसंबंध विरोधी स्वरूपाचे असल्यास, महसुलाची आकारणी बिनसरकारी कमिटीने करावी, ही मागणी युक्त होईल; परंतु आगामी प्रांतिक स्वायत्ततेमध्ये जबाबदार राज्यपद्धति अंमलांत आल्यावर आणि सर्वच सभासद लोकप्रतिनिधि झाल्यावर सरकारास प्रजेचे हित पाहण्यास लावणे व उपरिनिर्दिष्ट सुधारणा घडवून आणणे सारखेच सोपे अगर अवघड होईल. सबंद प्रांतिक बजेट मंजूर-नामंजूर करण्याची सत्ता प्रातिनिधिक कायदेमंडळास प्राप्त व्हावयाची असून प्रधानमंडळ त्यास जबाबदार रहावयाचे आहे असा नवीन राजकीय घटनेचा रोख आहे. सरकारी उत्पन्नाच्या मुख्य बाबींचा वसूल, जमीन महसुलांत घट झाल्याने कमी झाल्यास त्याची भरपाई अन्य मार्गांनी करून राज्यशकट हांकण्याची जबाबदारी कायदेमंडळ व कार्यकारी मंत्री ह्यांवरच पडेल. तेथे निराळे सरकार रहाणार नाही ह्या गोष्टीची जाणीव सर्वांस होणे आवश्यक आहे.

सिल्ह्वर वेडिंग फंड

पंचम जार्ज बादशहा व महाराणी मेरी ह्यांच्या विवाहास २५ वर्षे पूर्ण झाल्यानिमित्त एक 'सिल्ह्वर वेडिंग फंड' उभा करण्यांत आला होता, त्याचा १९३५ अखेरचा अहवाल प्रसिद्ध झाला आहे. अहवालाचे साली ह्या फंडांतून ७४,५४० रुपयांच्या शिष्यवृत्त्या देण्यांत आल्या, परंतु मुंबई इलाख्याचे वांटणीस फक्त ९,१०० रुपये आले. तथापि, साल अखेर ह्या इलाख्यांतील २५ विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ति मिळत होती. सध्याच्या धोरणानुसार सिल्ह्वर वेडिंग फंड १९४० चे सुमारास संपून जाईल, अशी अपेक्षा आहे. गेल्या महायुद्धाचे वेळी लष्करी कामगिरी केलेल्या हिंदी अधिकार्यांच्या व सैनिकांच्या मुलांची व कौटुंबीयांची शिक्षणाची सोय फंडांतून केली जाते.

ग्रामसुधारणेची ढाल

ग्रामसुधारणेच्या बाबतीत सर्वांत उत्कृष्ट प्रगति करणाऱ्या मुंबई इलाख्यांतील खेडेगांवास सर फ्रेड्रिक साइक्स ढाल देण्यांत येते. प्रत्येक विभागांतून एक एक खेडेगांव निवडण्यांत येऊन त्यास ही ढाल मिळते. मध्य विभागांतील सोलापूर जिल्हा हद्दीमधील मुठेगांवास यंदा ही ढाल मिळाली आहे. उत्तर विभागापैकी केरा जिल्हांतील लंभवेळ व दक्षिण विभागांतील विजापूर जिल्हांतील होनटगी गांवाचे वांटणीस वरील ढाल आली आहे.

तिसऱ्या वर्गाचे उतारू व परतीचीं तिकिटें

मुंबई ते पुणे तिसऱ्या वर्गाने प्रवास करणारांची संख्या मोठी असल्याने आठवड्याची कमी भाड्याचीं परतीचीं तिकिटें काढण्यापासून रेल्वेचा फायदा नाही, उलट उत्पन्न कमी होईल असे जी. आय. पी. रेल्वेच्या मुंबई येथील स्थानिक सहाय्यार कमिटीच्या अध्यक्षाने कमिटीस सांगितले. इतर वर्गाने प्रवास करणारांसाठी ज्यास्त डबे ठेवल्यास तिसऱ्या वर्गाच्या उतारूस जागा कमी पडेल, सबब त्या वर्गाच्या उतारूसहि ही सवलत मिळणार नाही.

नवी लँड मॉर्गिज बँक

ठाणे, कुलाबा व मुंबई उपनगर ह्याकरिता एक लँड मॉर्गिज बँक स्थापण्याचे प्रयत्न व त्या प्रीत्यर्थ प्रचार चालू आहे.

प. खा. जि. को. लँड मार्गेज बँकेची प्रगति

पश्चिम खानदेश जिल्हा को-ऑपरेटिव्ह लँड मार्गेज बँक घुळें, या बँकेचें रीतसर कामकाज सप्टेंबर, १९३५ पासून सुरू झालें. सुरवातीचे दोन महिने पूर्व तयारींत व प्रचारकार्यांतच गेले, आणि त्यानंतरच लँड व्हॅल्युएशन ऑफिसर ह्यांस बँकेचें मुख्य व महत्त्वाचें काम हातीं घेतां आलें. शेतकरी वर्गास ह्या लँड मार्गेज बँकेचें महत्त्व व उपयुक्तता आतां पूर्णपणें पटली आहे, हें आज-पावेतो खालील वर्णिलेल्या बँकेच्या कामावरून पूर्णपणें व्यक्त होत आहे.

बँकेच्या कामाची प्रगति

	अर्जांची संख्या	कर्जांची रकम
कर्जमागणी	१४७	२,९५,०६५
तपासलेले अर्ज	१२८	२,६२,०००
बोर्डांन विचारांत घेतलेले अर्ज	७४	...
बँकेन शिफारस केलेले अर्ज	५४	७६,४५०
प्रांतिक लँड मार्गेज बँकेन मंजूर केलेले अर्ज	२०	३९,०५०

सावकारांशी तडजोड करून त्यांस ह्या जिल्हा लँड मार्गेज बँकेन प्रत्यक्ष सुमारे १५,००० रुपये देऊन सभासदांची कर्जफेड केली आहे. बाकीची मंजूर झालेली कर्जेहि वांटण्याचें काम चालू आहे. बँकेच्या बिगर कर्जदार सभासदांचें भाग-भांडवल ११,५०५ रु. असून सभासदांचें भाग भांडवल १,८८५ रु. आहे. कर्जे जसजशीं दिलीं जातात, तसतशीं ह्या रकमेत शेकडा पांच टके वाढ होत जाणार आहे.

या बँकेबरोबरच स्थापन झालेल्या इतर लँड मार्गेज बँकांशी तिची तुलना केली असतां प्रगतीच्या दृष्टीनें ह्या बँकेचा अनुक्रम बराच वर लागेल, असें म्हणण्यास हरकत नाही.

वाई तालुक्यांतील सहकारी कार्यकर्त्यांचा सन्मान

ता. २८ मे रोजी सहकारी स्वात्याचे रजिस्ट्रार ह्यांनीं वाई तालुका को. सु. यूनियनची तपासणी केली. तपासणीनंतर त्यांनीं यूनियनच्या कामकाजाबद्दल समाधान व्यक्त केलें. असि. रजिस्ट्रार श्री. भागवत ह्यांच्या भाषणानंतर वाई तालुक्यांतील श्री. बाळकृष्ण मारुती पाटील (गुळंब) व श्री. धोंडाराम बापू वाघ (आसले) ह्यांस रजिस्ट्रारसाहेबांचे हस्ते 'को-ऑपरेटिव्ह सर्व्हिस'ची सौम्य पदके देण्यांत आली.

कर्जाची तडजोड करणारी बोर्डे—म्हैसूर सरकारचें विल

म्हैसूर सरकारनें कर्जाची तडजोड करण्यासाठी नेमावयाच्या बोर्डाबाबत एक विल म्हैसूर कायदेमंडळांत आणण्याचें ठरविलें आहे. हें विल १०० रुपयांपेक्षा ज्यास्त कर्ज असणाऱ्या शेतकऱ्यांस लागू होईल व सावकार आणि ऋणको शेतकरी ह्यांमध्ये तडजोड घडवून आणण्यांत आल्यावर ती नोंदण्यांत येऊन त्यास दिवाणी कोर्टाच्या हुकुमनाम्याइतका दर्जा प्राप्त होईल. ह्या तडजोडीच्या अटीप्रमाणें वसूल न झाल्यास जमीनमहसुलाच्या बाकीप्रमाणें रकम वसूल करण्यांत येईल. बोर्डांन केलेली तडजोड अखेरचा निर्णय अशी समजली जाईल.

मुंबई कायदेमंडळांत वरील स्वरूपाचेंच एक विल श्री. पाटील हे मांडणार आहेत.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेव्हिंग खातें | सोने विक्री खातें
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खातें | सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट खातें | विमा खातें

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खातें | एक्झिच्यूटिव्ह आणि ट्रस्टी खातें

सविस्तर माहितीकरितां पत्रव्यवहार करा—

स्वदेशप्रेमी लोकांनीं स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणें हें त्यांचे कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणें हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थे-कडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

CONFIDENCE

is a worth-while asset in business building. The success that has attained Hindusthan's efforts to serve the public has its origin in public confidence, its

YEARS OF

Efficient Management, Fair Dealings, Prompt Settlement of Claims, Liberal Terms, Enterprize, Judicious Reserves, Sound Investments, Huge Assets and Useful Service

HAS CREATED

PUBLIC CONFIDENCE

The following figures will convince you :

NEW BUSINESS

This year 1934-35

Exceeds

2 CRORES & 50 LAKHS

BONUS

PER THOUSAND PER YEAR

On Endowment Rs. 23 On Whole Life Rs. 20

HINDUSTHAN

Co-operative Insurance Society, Ltd.

(ESTD. 1907)

Branches : Bombay, Madras, Delhi, Patna, Lahore, Lucknow, Dacca.

Offices : throughout India & the East.

S. C. MAJUMDAR, N. SARKAR,
MANAGER : Bombay Branch. | General Manager.

POONA OFFICE — 180, Budhwar Peth.

महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांची आर्थिक पहाणी.

[महाराष्ट्र प्रांतिक काँग्रेस कमिटीच्या कार्यकारी मंडळाने शेतकऱ्यांच्या आर्थिक परिस्थितीची व त्यांच्या निकडीच्या गरजांची पहाणी करण्यासाठी नेमलेल्या कमिटीचा अहवाल प्रसिद्ध झाला आहे. त्यातील महत्त्वाच्या मुद्यांचा सारांश येथे देण्यांत येत आहे.]

(१) पेशाच्या साधनाने आर्थिक व्यवहार सुरू झाल्यापासून जागतिक घडामोडींवर शेतकऱ्यांचे जीवन अवलंबून राहू लागले आहे.

(२) १९२८-२९ पासून पिकांचे भाव शेंकडा पन्नासांनी उतरले आहेत, परंतु उत्पादन खर्च व रहाणी ह्यांत घट झालेली नाही.

(३) लागवडीची जुनाट पद्धति, खताची वाण, कर्ज मिळण्याच्या सोयींचा अभाव, विक्रीमार्गाल अंदाधुंदी व अव्यवस्था, जमिनीत पडणारे पोटाहिस्से, वगैरे दोषांमुळे शेतकऱ्यांचे उत्पन्न घटत आहे.

(४) कर्जावरील व्याज, खंड व सारा ह्यांचेमुळे शेतकऱ्यांच्या कमाईचे शोषण होत आहे.

(५) सामुदायिक शेती नाही, तरी निदान सहकारी पद्धतीने शेती केल्यास उत्पादन व विक्री ह्या दोनही व्यवहारांत बचत करता येणे शक्य आहे.

(६) बिन शेतकरी अडत्यांचे हातांतील विक्रीचा व्यवहार सहकारी प्रयत्नाने शेतकऱ्यांचे हातीं परत आणून दिला पाहिजे.

(७) सध्याच्या कर-पद्धतीत आमूलाग्र पुनर्घटना केल्याचोचून जमीनमहसुलांत इष्ट ती सुधारणा होणे कठीण आहे. तेव्हां तात्कालिक उपाय तरी आज सुचविणे जरूर आहे.

(८) लहान विंगरशेतकी उत्पन्नावर प्राप्तीवरील कर माफ असतो, त्याप्रमाणे २५० रुपयांखालील उत्पन्न असलेल्या शेतकऱ्यांस सारामाफी असावी.

(९) पिकांची आणेवारी सरकारी अधिकाऱ्यांनी न करता ती पंचामार्फत व्हावी व ह्या पंचांमध्ये सहकारी खाते, लोकल-बोर्ड, जिल्हाचे प्रांतिक कायदेमंडळांतील सभासद ह्यांचा समावेश व्हावा.

(१०) महसुलांत ५० टक्के कपात व बिनसरकारी रीतीने पिकाची आणेवारी, ही कमिटीची प्रमुख मागणी आहे.

(११) दरखलनमर्गाल चालू असलेली रयतवारी पद्धति नाम-शेष मात्र आहे, कारण शकडा ८० शेतकऱ्यांस स्वतःची शेतजमीन नाही. जमिनीची मालकीच दिवसानुदिवस कांहीं थोड्या लोकांचे हाता जात असल्यामुळे व रयतवारी प्रांतांतील जमीनदारीवर वहिवाटदारीच्या कायद्याचे कोणतेच बंधन नसल्यामुळे चालू पद्धति जुलमी झाली आहे.

(१२) स्वतःची जमीन नसणारा शेतकरी ५०: ५० टक्क्यांच्या बटाईने खंडाने जमीन करतो; परंतु लागवडीचा खर्च ह्या निम्न्या हिश्यांत भागत नाही. ह्याला उपाय म्हणून कबुलायतीचा निश्चितपणा, खंडाच्या रकमेचे नियंत्रण व खंडकऱ्याच्या हक्काची देखरेख करण्याचा हक्क ह्या तीन गोष्टांची कायद्याने तरतूद झाली पाहिजे.

(१३) खोतीभागासाठी कबुलायतीचा नमुना कायद्याने ठरवून टाकणे जरूर आहे. आजपासून वीस वर्षांच्या आत खोती-पद्धत हलके हलके नाहीशी करण्यांत यावी.

(१४) शेतकऱ्यांचा कर्जबाजारपिणा परमावधीस गेला असून तो प्रश्न सौम्य उपायांनी कधीहि सुटणार नाही. निकडीचा उपाय म्हणून मंदी दूर होईपर्यंत व्याजाची व कर्जफेडीची तह-कुत्री जाहीर करावी.

(१५) 'कर्जविमोचन मंडळां'नी कर्जाचे मान आजच्या बाजारभावांस अनुसरून हलके करावे.

(१६) जुन्या कर्जातून शेतकऱ्यांस अजीबात मुक्त केले, तरी शेतीचा धंदा सुधारल्याखेरीज व त्याची उत्पादन शक्ति वाढविल्याखेरीज त्यांचा दिवाळखोरपणा नाहीसा होणार नाही.

(१७) सरकारी परवाना मिळालेले सावकार प्रत्येक सेड्यांत नेमले, म्हणजे त्यांच्या गैरवाजवी व्यवहारांवर नियंत्रण ठेवता येईल.

(१८) महाराष्ट्राच्या ज्या भागांत वर्षातून दोन पिके काढतात, त्या ठिकाणी शेतीवरोबर जोड धंधांचो वाढ होणे अशक्य आहे, परंतु ज्या भागांत एकच पिक निवते, तेथे जोड-धंदे सुरू करणे शक्य आहे.

(१९) सूत काढण्याचा व विणण्याचा धंदा दृढ्यम धंदा म्हणून महाराष्ट्रांत सुरू करण्याजोगा आहे.

P. W. D. Ahmednagar Division.

Sealed tenders are invited for the supply of Petty Stores, teakwood and kerosene oil for 12 months from 1st July 1936. Tenders accompanied by chalan for payment of earnest money in cash in any Government Treasury at Rs. 75/- for Petty Stores and Rs. 25/- for teakwood and kerosene oil should be addressed to the Executive Engineer, Ahmednagar Division, Ahmednagar and delivered at his Office up to 3 P. M. on 1-7-1936 (Wednesday). Tender forms together with conditions of contract will be available at the office of the undersigned on payment of Rs. 3/- for Petty Stores and Re. 1/- each for others during office hours. No tender copies will be sent by V. P. P. Tenderers should furnish solvency certificate to the extent of above Rs. 15000/- for (1) and Rs. 5000/- for (2 & 3).

The Executive Engineer reserves the right to accept any tender without assigning reason.

(Sd.) N. B. GADRE,

Executive Engineer
Ahmednagar Division.

13-6-36.

नोटीस

पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. व तिच्या शाखा यांत ठेवलेल्या चालू व सेविंगज बँक ठेवांवर ता. १ जुलै १९३६ पासून पुढे फेर सूचना देईपर्यंत व्याज दरसाल दरशेंकडा अनुक्रमे अर्धा व दीड टक्का या दराने देण्यांत येईल. कळावे.

ता. १०-६-३६.

व. दि. चितळे,
मॅनेजिंग डायरेक्टर

पहिल्याने सुरक्षितता

रस्त्यावरून जातांना तुम्ही सुरक्षिततेचा मार्ग पहिल्याने पहातां. हीच गोष्ट पैसे वकैत किंवा विम्यांत गुंतविण्यासंबंधी आहे. पहिल्याने तुम्ही पैशाची सुरक्षितता पहातां; नंतर व्याज किंवा बोनस.

हिशेब तपासणी आणि प्रतिनिधित्व सरकारी सात्याकडे असल्याने

दि बँके को-ऑपरेटिव्ह

इन्शुरन्स सोसायटी लि.

मध्यें आपले पैसे गुंतविल्यास कसलाच धोका नाही. सविस्तर माहितीकरितां लिहा—

कुळकर्णी आणि कंपनी } चुनीलाल डी. बरफीवाला
चौफ ऑगनायझर्स } मॅनेजिंग डायरेक्टर.

९ बँक हाऊस लेन, फोर्ट, मुंबई.

GOKHALE INSTITUTE OF POLITICS AND ECONOMICS.

SERVANTS OF INDIA SOCIETY'S HOME,
POONA 4.

ADMISSIONS TO STUDENTS—reading for the M. A. Examination by paper or by thesis in Economics. One scholarship of Rs. 25 P. M. to be awarded to a research student this year.

D. R. GADGIL,
Director.

Government Commercial Diploma

The S. P. MANDALI'S SCHOOL OF COMMERCE, Poona, will reopen on the 22nd June 1936 to coach Students for the above Diploma. Admission fee Rs. 5. Annual tuition fee Rs. 80. Scholarships and free and half-free studentships available to deserving students. Admission upto 4th July 1936. For free prospectus apply to the Superintendent.

N. G. NARALKAR,
Superintendent.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

लक्ष्मीरोड, पुणे

तारेचा पत्ता : MAHABANK : फोन नं. ५७२

अधिकृत भांडवल : : : १०,००,०००

विक्रीस काढलेले भांडवल : ५,००,०००

दर शेअरची किं. : रु. ५०

चालू ठेवी द. द. शेंकडा १॥ टक्के व्याजाने स्वीकारल्या जातात.

सेव्हिंग बँक ठेवीवर चेक स्वीकारून द. द. २॥ टक्के व्याज दिले जाते.

मुदतीच्या ठेवी तीन महिन्यांपासून पांच वर्षांपर्यंत स्वीकारल्या जातात. व्याजाच्या दराबद्दल वकैकडे चौकशी करावी.

कर्जे, सोने, चांदी, माल, सरकारी कर्जरोखे किंवा व्यक्तिशः पतीवर रकमा दिल्या जातात.

कॅशक्रेडिट अगर ओव्हर ड्राफ्ट खांवरहि कर्जे दिली जातात.

चेक, बिले, ड्राफ्ट, हुंड्या, पेन्शन, बिले वगैरे वसूल करून दिली जातात.

कर्जरोख्यांची सरेदीविक्री व त्यांवरील व्याज जमा करणे ही कामे केली जातात.

या बँकेवर सातेदाराने काढलेले चेक, सेंट्रल बँक, मुंबई कमिशनशिवाय वसूल करून देते. सात्यांत भरलेले मुंबई बँकांवरील चेक कमिशनशिवाय वसूल केले जातात.

शेअर सरेदीबद्दल व व्यवहाराच्या नियमांबद्दल वकैकडे चौकशी करावी.

एम्. व्ही. गोखले,
मॅनेजर.

The Willingdon College, Sangli.

Reopens on the 20th June, 1936. Tuition fees per student per term are Rs. 60, and hostel rent Rs. 12 for a double and Rs. 15 for a single room. Messing charges come to about Rs. 12 per month. Cheapness, efficiency and healthy surroundings are special features of the College. Freeships and scholarships are granted to deserving students.

D. G. KARVE,
Principal.

Camp Education Society's SECONDARY TRAINING DEPARTMENT

Prin.—P. K. ATRE

Is allowed by the Educational Department to train teachers and private pupils for the S. T. C. Examination. Term begins from June 15. Fees Rs. 85/- for the year. Apply for prospectus to the Principal.

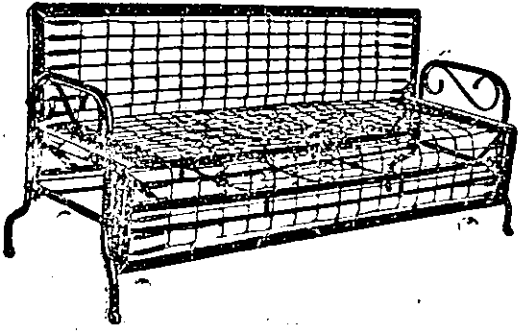
K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA.

'अर्थ' ग्रन्थमाला

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

किर्लोस्कर पोलादी फर्निचर

खुर्च्या, टेबल, बांक, कोंच, शेल्फ, कपाट, पलंग, स्टुल, पाळणे इ. इ.

मजबूत बांधणी : उत्तम प्रकारचे फिनिश.

ठिकठिकाणच्या किर्लोस्कर एजंटकडे अगर थेट सालील पत्त्यावर मागणी करा.

किर्लोस्कर बंधु, लिमिटेड, किर्लोस्करवाडी.
(जि. सातारा)

माधव सोमण ब्रदर्स

आम्ही स्वतः तयार केलेली लुगडी व इतर पेठांचा सात्रीचा माल गिन्हाइकांस विकतो.

हुजूरपागेसमोर, पुणे २.

**मु. कराड] फक्त एका रुपयास [कोडे नं. १
प्रत्येक जण (१००) रुपये मिळवा**

बाजूचे कोष्टकांत ० ते १५ पर्यंतचे आंकडे अशा रीतीने भरा की, ज्यांची आडवी व उभी बेरीज मोजताना प्रत्येक ओळीची बेरीज ३० यावी. कोष्टकांत एका जातीचे दान आंकडे घेऊ नयेत. प्रवेश फी एक रुपया म. ऑ. ने भरून कोष्टकाचे एक किंवा

सोळापर्यंत उत्तरे एकाच वेळी पाठविता येतील. परंतु सोळापेक्षा अधिक उत्तरे पाठवावयाची असतील तर प्रत्येक उत्तरास एक आणा जादा फी पडेल. उत्तरे सालील पत्त्यावर प्रवेश फी भरून व आपला पूर्ण पत्ता लिहून पाठवावीत. उत्तरे किती पाठविलीत त्याचा आंकडा लिहावा. आमचा निकाल शेवटचा व सर्वांना कायदेशीर बंधनकारक होईल. आणखी काहीं बाबतीत जास्त खुलासा पाहिजे असल्यास एक आण्याचे तिकीट पाठवावे. उत्तरे जूनअखेरपर्यंत स्वीकारण्यांत येतील. आमचे सीलबंद करून टेबलले सन्या उत्तराचे कोष्टक जुलै महिन्यांत जाहीर करण्यात येईल. जाहीर झालेल्या उत्तराप्रमाणेच ज्याचे उत्तर बरोबर असेल त्या प्रत्येकाला १०० रुपये बक्षिस देण्यांत येईल.

ईनामी हरिफाई कार्यालय-कराड. (जि. सातारा.)

**पुणे येथील स्मॉलकॉज जज यांचे कोर्टांत
मुकाम पुणे येथे**

दिवाणी मुकदमा नंबर ४९२२ सन १९३५ पैकीं
चंद्रशेखर गोविंद आगाशे रा. पुणे पेट शनवार } वादी
घ. नं. २६७ }

विरुद्ध

लालचंद रघुनाथ मारवाडी जात मारवाडी } प्रतिवादी
पोरवाल, धंदा व्यापार रा. सासवड जि. पुणे. }

प्रतिवादी यांस:—

ज्यापेक्षां वादी यानें तुम्हांवर रु. ११८ मिळणेबद्दल दावा केला आहे, त्यापेक्षां सदरहू दाव्याचा जबाब देण्यासाठी तारीख २ माहे ७ सन १९३६ रोजी दिवसां ११ वाजतां जातीने किंवा ज्या कोणा फ्रीडरास योग्य माहिती दिली असेल व दाव्यासंबंधी सर्व मुद्यांच्या सवालांचा जबाब देण्य.स जो समर्थ असेल, किंवा अशा सर्व सवालांचा जबाब देऊं शकेल असा कोणी दुसरा असामी ज्याच्याबरोबर असेल अशा फ्रीडराच्यामार्फत या कोर्टांत हजर होण्याविषयी या लेखावरून तुम्हांस समन्स करण्यांत येत आहे; व तुम्ही हजर होण्यासाठी जो दिवस ठरविला आहे तो दाव्याच्या अखेर निकालासाठी नेमिला आहे. यास्तव ज्यांच्या जबाबीवरून व ज्या दस्तऐवजांवरून तुमच्या जबाबास बळकटी येईल असा भरवसा वाळगण्याचा तुमचा इरादा असेल तसे सर्व साक्षीदार व तसे सर्व दस्तऐवज त्या दिवशी हजर करण्यास तुम्ही सिद्ध असले पाहिजे.

तुम्हांस नोटीस देण्यांत येत आहे की, सदरी लिहिलेल्या दिवशी तुम्ही हजर न झाल्यास तुमच्या परोक्ष दाव्याची चौकशी होऊन ठराव केला जाईल.

तसेच तुम्हांस अशीहि नोटीस देण्यांत येत आहे की, निर्दिष्ट केलेल्या तारखेस किंवा तिच्यापूर्वी बजावणीसाठी पत्ता लिहून देण्यांत तुम्ही कसूर केल्यास तुमच्या बचावाकडे लक्ष देण्यांत येणार नाही.

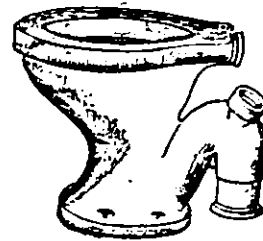
आज तारीख ११ माहे ६ सन १९३६ रोजी आमच्या सही-निशी व कोर्टाच्या शिक्क्यानिशी दिलें.

आर. एच्. वाडेकर
for Registrar.

कारकून.

शिक्का

**नळ, फुशिंगचे सडास, ड्रेनेज, फर्निचर,
इत्यादींबद्दलच्या कामासाठी
श्री हर अँड को**

सांस विचारा.

कोणतेहि काम त्वरित व समाधानकारक केले जाते.

डेकन जिमखान्यासमोर, पुणे ४.

S. B. JOSHI & Co.**ENGINEERS & CONTRACTORS**41 A, Bruce Street, | 716 Sadashiv Peth,
Bombay | Poona City**Dawn of India's Insurance field-
workers' Training Institute.
Poona.**The training course will commence by
the 1st of July 1936.Applications are invited from Matriculates
for admission to the Training Institute.
Candidates who join the Institute are also
coached up for Advocate's examination.

Apply for Prospectus to:—

99, Laxmi Road, } D. V. Atre,
POONA. } B. A. (Hons.); LL. B.
Principal.**वेस्टर्न इंडिया****लाइफ इन्शुरन्स कंपनी लि.**स्थापना स. १९१३. मुख्य कचेरी-सातारा.
संपूर्ण स्वदेशी, अत्यंत सुदृढ, माफक हप्त्याची
पहिली व पहिल्या प्रतीची महाराष्ट्रीय
विमासंस्था.बोनस { हयातीतील रु. ६०
त्रैवार्षिक { हयातीनंतरचे रु. ७५
दरहजारी

१९३५ मधील नवे काम ५१,५१,८९२ रु.

एकूण चालू काम २,५०,१५,०८२ रु.

एकूण जिंदगी ६१,६९,१६९ रु.

लाइफ फंड ५०,९९,४३९ रु.

एजन्सी व इतर माहितीसाठी पत्रव्यवहार करा.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेशांत वाढता नफा वांटून
जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली
पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:—**कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.**

अध्यक्ष-श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला { हयातीनंतर विम्यास
३५॥ रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

“ अर्थ ” ग्रन्थमालाव्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सह-
कार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील
सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेचीं
पुस्तके.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार

२ रिझर्व्ह बँक

३ व्यापारी उलाढाली

वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय
झाले आहे.

किं. १ रु. (ट. स. निराळा)

व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रन्थमाला,
पुणे २.**न. वि. वडनेरकर**जव्हेरी आणि सराफ,
रविवार पेठ, सराफ
बझार, पुणे १.आमच्याकडे सोने, चांदी व
मोत्यांचा माल खात्रीचा मिळेल.
तसेच जुन्या जिनसा योग्य भावाने
सरेदी केल्या जातील.शुभकार्यांत भेट देण्याकरितां
सोन्याचादीच्या नमुनेदार व सुबक
वस्तु मिळतील.

बंगाल

कोल सप्लाइंग फर्म

उत्तम दगडी कोळसा (बंगाल, सी.पी.)

आणि

कोक ह्यांचे व्यापारी

व

म्युनिसिपल, लोकलबोर्ड,

पी. डब्ल्यु. डी. (सरकारी) कॉन्ट्रॅक्टर्स

५११ बुधवार पेठ, पुणे शहर २.

तारेचा पत्ता:—व्यंकटेश. फोन नं. ४७१

स्वदेशी

कापड म्हणजे काय !

(१) स्वदेशी व्यवस्था (२) स्वदेशी
सुत (३) स्वदेशी मजुरी.या तीन गोष्टी लक्षांत ठेवल्याने
स्वदेशीबद्दल तुमची फसवणूक होणार
नाही.हातरुमालापासून सर्व प्रकारचे
रेशमी, सुती व गरम कापड व टांचणी-
पासून सर्व प्रकारची स्टेशनरी वगैरे.स्वदेशी माल मिळण्याचे
खात्रीचा पुण्यातील एकच ठिकाण**स्वदेशी भांडार**

लक्ष्मीरोड, पुणे २.